

РАЗГОВОР СО ПЕТАР ХАЦИ БОШКОВ

Како да се изваја магнетната сила

СОФИЈА ГУРОВСКА

Со скулпторот Петар Хаџи Бошков (1928), вреник на револуционерите и авангардните пулсирања во ликовниот живот на педесеттите години во Македонија, „одговорен“ за менувањето на канонизираниите, академско-традиционални сфаќања на скулптурата во нашата земја делумно и затоа што се затекол во време и простор кога се случувале радикални уметнички промени, денес може да се направи разговор на која и да е тема. Два е еден од можните варијанти новинарски разговор со него, како овој соговорник длабоко во себе ја чувствува изливноста на поводните разговори. Невиновниот новинарски повод овојпат е неговата ретроспективна и монографска изложба која Соња Абациева — Димитрова ја подготви во Музејот на современата уметност.

● Постои ли можност да се предвиди по кој пат ќе се развива еден уметник? Што значат талентот, средината од која потекнува, образованието и културно — историско — општествените околности во градењето на поединечна та судбина на уметникот? Дали вие, по 35 години работа, можете да се согласите дека патот што го изодевите е единствено можниот?

— Кога се одлучив уметноста да ми биде животна и професионална преокупација, претпоставував дека таинственоста е таа што ме влече: никогаш конкретен и дециден одговор. Подоцна, кога под длабоко навлегов во нејзиниот свет, навистина ја почувствував таа бесконечна димензија во односот меѓу материјата и духот, што за мене претставуваше уште поголем предизвик. Уметноста ми стана смисла на живеење, сегилата едноставно ми се прилагодија на неа. Уметноста е однос на човекот и природата. Човекот се стреми да ја открие, да се вклопи во неа, да се соедини со неа, односно има потреба од цивилизацијски достигања. Природата, од своја страна, функционира по свои законитости. И таа нивна целина е една егзистенцијална бесконечна димензија. Некаде во неа се наоѓа честичката на процесот на моето создавање. Мојата скул-

птура се базира на односи и движења, на ритам. Природата е движечка константа, а човекот надарен со духовна и материјална моќ. Тоа постојано движење и ритам јас сакам да ги претворам во материјална форма. Тоа е таинственоста во односите меѓу духот и материјата.

● Колку ви значи творештвото?

— Творештвото е мојот живот. А уметноста е уметност. Неа не ја оптоварувам со својот живот, ниту животот со уметноста, бидејќи би примила карактер на авторско или општествено соголдување. Уметноста нема за цел да го отслика човекот како единка. Нејзината цел е да го интернационализира човекот и како единка и како општество. Моите емоции не ги пресликувам во уметноста што ја создавам. Само емоциите во поширок контекст. Повоениот период создаде можност уметноста и уметникот да не зависат од индивидуалното. Оттогаш се создава на поширок план. Поединецот создава, а уметноста има пошироко значење. Затоа сè она што работев во втората половина од моето творештво беше сфатено и подалеку од нашите простори. Ја истражував состојбата меѓу мирувањето и движењето во која што

пронаоѓав специфичен ритам. За таа достојана работа во опстојувањето на светот што се вика движење, постојано зборувам.

● Го изменивте ли начинот на гледањето и на работата во текот на времето.

— Сској миг носи ново согледување и откривање и дава можност за богатство не како измени туку како проширување на она што се сака да се каже, да се из-

бегам од регионалниот идентитет и талогот на традицијата и историјата, патувајќи низ светот. Тоа придонесе да сфатам дека уметноста не е од регионално значење, како што и критериумите за вредноста се интернационални. Тоа е моето драгоцено искуство што го стекнав контактирајќи со културата на други средини и со творци кои создаваа таму. Нивната уметност беше од светско значење. Сметам дека дел од она што го созда-

● ВО МУЗЕЈОТ НА СОВРЕМЕНАТА УМЕТНОСТ ВО СКОПЈЕ ВО НАРЕДНИТЕ ДВА МЕСЕЦА ЌЕ СЕ ОДРЖУВА МОНОГРАФСКО-РЕТРОСПЕКТИВНАТА ИЗЛОЖБА НА ОВОЈ НАШ ПОЗНАТ СКУЛПТОР. — УМЕТНОСТА НЕМА ЗА ЦЕЛ ДА ГО ОТСЛИКА ЧОВЕКОТ КАКО ЕДИНКА. — ЛЕСНО СЕ СТАНУВА ПЛЕН НА ТЕСНИ РЕГИОНАЛНИ ВРЕДНОСТИ. — НЕМАМ ПРИКАСКА ЗА СВОЈОТ ТАЕН СВЕТ — РИТАМОТ И ДВИЖЕЊЕТО СЕ МОЈАТА ПРИКАСКА

рази. Оттука во моето творештво и се присутни повеќе видови материјали, форми. Новото што го воведував не беше напуштање, туку следење на времето.

● Што претставуваат за вас средбите со другите културни средини и делата создавани во нив? Во кој правец и на кој начин ве засегаа делата создавани порано во историјата, од страна на вашите претходници?

— Во однос на традицијата би рекол дека сум ја зел предвид само онаа што носи високи вредности и изграденост. Само таква може да го дополни моето гледање. Инаку, не сум сакал да си ја градам личноста врз кое и да е минато време што се вика традиција. Таа кај мене е присутна само како поврзување. Инаку, не сум Бог да можам да создавам од ништо. Корените и во моето творештво поаѓаат од нешто што постоело. Но истовремено, јас можам да из-

дов носи такви ознаки. Во средбите со Мур, Рид, Лившиц и други за време на моите престоји во Англија и САД не стануваше збор за влијанија или усогласеност. Сите бевме различни, но во начинот на кој сакавме да го искажеме она што е предмет на уметноста, бевме блиски. Бевме окупирани од движењето, односите, боите. Тоа е основниот пристап во создавањето. Кога ќе се совлада занаетот, да не се остане на тоа, туку да се сфати дека човекот со своите септи создава уметнички дела со светски критериуми. Во спротивно, лесно се станува плен на тесни регионални вредности. Ниту еден од споменатите мои познаници не врвеше влијание врз мене. Јас само ги анализирав, средбите и разговорите со нив ми отворија нови хоризонти и видови што ме збогатија.

● Успеавте ли преку вашите многубројни дела, од кои најголемиот број се изложени и на ретроспективата, да го извлечете цело-



Петар Хаџи Бошков

купниот свој таен свет? Остана ли недоисказан еден негов дел?

— Уметноста е со бесконечна димензија. Дали јас имам свој таен свет? Можам ли јас да создавам свет? Светот е еден. Како се снаоѓа човек во својот свет? За мене е нејасно. Мојот свет е мојата преокупација, односот „да“ и „не“, односот на белото и прното, односот на сложеното и едноставното, на светлоста и темнината. Тајната ми е загатка, природата ми е тајна, јас сум тајна, себе се откривам во таа сфера на мислење. И: сè кај мене е сведено на движење. Тоа го откривам и прикажувам визуелно и пластично. Ја задоволувам својата истражувачка работа во откривањето на односите кога во материјата и обликот се втикнуваат тие движења што коинцидираат со материјата, во мене и преку мене. На моменти побогато, на моменти во крајна редукција. Всушност, немам приказка за својот таен свет. Ритамот и движењето се мојата приказка. Тоа можеби е мојот таен свет. Сакам него да го откријам да биде видлив и јасен. Сакам да можам да ги извајам звукот или магнетната сила преку движење.

● Вие бевте првиот декан на Факултетот за ликовни уметности во Скопје и професор на првите генерации што излегоа од него. Како постапите со младите луѓе кои ви се доверија на школување?

— Не бев педагог во класична смисла, туку младите ги вклопив

во својот творечки процес. Немав цел да создавам свои копии од нив. Работев со нив знаејќи ги нивните естетски погледи, тие работев и работав со мене знаејќи ги моите. Работата на Факултетот беше творечка работа, бидејќи и таа ми овозможуваше поголема широчина во погледите, а на студентите да сфатат дека уште повеќе треба да навлезат во суштината на ликот на уметникот на овој век. Денес многу од нив ми се соработници. Тие се појавија како оформени скулптори кои во рамките на Југославија се докажуваат и се прифатени.

● Како го живеете пензионерскиот живот? Има ли одмор во творештвото?

— Уметникот не може да биде пензионер. Тој создава додека мрда. Иако сметам дека пензионирањето на 60 години е малоумна работа, тоа е период кога со полна зрелост се создаваат и дела и кадри. Ако се потребни нови работни места, треба да се создаваат, а не да се добиваат со пензионирање на сеуште способни творци и работници. Кај мене дома и сега е како на факултет. Најмалку по пет мина дневно минуваат низ моето ателје. Завршените студенти да разменат мислење, младите почетници за поука, невработените (кои се веќе афирмирани во земјата) да работиме заеднички на мои или нивни проекти и слично. Се преплетуваат нивната храброст со моето искуство. Сè делиме заеднички.